mulier instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Hogeschool van Amsterdam

EK Atletiek Amsterdam 2016

Economische impact en beleving

Paul Hover en Arjen Davids
(Mulier Instituut)

Marije Baart de la Faille – Deutekom en Joan Dallinga
(Hogeschool van Amsterdam)

EK Atletiek Amsterdam 2016

Economische impact en beleving

in opdracht van Stichting EK Atletiek Amsterdam 2016

Paul Hover en Arjen Davids
(Mulier Instituut)

Marije Baart de la Faille – Deutekom en Joan Dallinga
(Hogeschool van Amsterdam)

© Mulier Instituut
Utrecht, december 2016

Mulier *Instituut*
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | @mulierinstituut

Hogeschool van Amsterdam
Kenniscentrum Bewegen, Sport en Voeding

Postbus 1025 | 1000 BA Amsterdam
Dokter Meurerlaan 8 | 1067 SM Amsterdam
+31 (0)20 595 2700 | www.hva.nl
kc-bsv@hva.nl | @hva

Inhoudsopgave

Kerncijfers **7**

1. Inleiding **9**
1.1 '*Athletics like never before*' 9
1.2 Doelstelling 9
1.3 Methode en uitgangspunten 10
1.4 Leeswijzer 10

2. Bezoekers, ervaringen en verwachtingen **11**
2.1 Persoonskenmerken 11
2.2 Bezoekkenmerken 12
2.3 Ervaringen en verwachtingen 12
2.4 Beoordeling 14

3. Economische impact **17**
3.1 Bezoekers 17
3.2 Deelnemers en begeleiders 19
3.3 European Athletics en partners 19
3.4 Vrijwilligers 20
3.5 Pers 20
3.6 Projectorganisatie 21
3.7 Economische impact 23

4. Conclusie **25**

Bijlage 1 Toelichting economische impact **27**

Bijlage 2 Steekproef **29**

Bijlage 3 Economische impact reguliere bezoekers **31**

Bijlage 4 Atleten en officials **33**

Kerncijfers

Tabel 1 Kerncijfers

Aantal (unieke) bezoekers	48.000
Aantal bezoeken	106.100
Gemiddeld aantal dagen aanwezig op EK	2,06
Aantal deelnemers	1.480
Aantal begeleiders deelnemers	990
Aantal nationaliteiten deelnemende federaties	51
Aantal vrijwilligers	1.692
Aantal geaccrediteerde media	1.489
Aandeel mannen onder bezoekers (%)	59
Aandeel bezoekers 35 jaar of jonger (%)	35
Afgelopen 12 maanden aan hardlopen/atletiek gedaan, door bezoekers (%)	53
Aandeel additionele bezoekers overall (%)	60
Aandeel additionele bezoekers inwoners NL excl. gemeente Amsterdam (%)	79
Aandeel additionele bezoekers buitenlanders (%)	72
Economische impact gemeente Amsterdam (€)	7.841.000
Economische impact gemeente Haarlemmermeer (€)	1.600.000
Aandeel publieke inkomsten LOC (%)	52
Gemiddelde bestedingen additionele Nederlanders p.p.p.d. (€)	34,89
Gemiddelde bestedingen additionele buitenlanders p.p.p.d. (€)	45,60
Verwachting dat EK bijdraagt aan promotie gemeente Amsterdam als toeristische bestemming (% ja)	75
Trots op Amsterdam omdat de EK in Amsterdam plaatsvinden (% ja)	65
Verwachting door EK geïnspireerd te raken om vaker (recreatief) te sporten (% ja)	19
Totaaloordeel EK bezoekers (gemiddeld rapportcijfer)	8,2

AMSTERDAM 2016

1. Inleiding

1.1 '*Athletics like never before*'

Bij het toekennen van de organisatierechten van de EK atletiek 2016 in november 2011 verkoos European Athletics het bid van de Nederlandse delegatie (Atletiekunie en de gemeente Amsterdam) boven de voorstellen van de delegaties uit Istanbul (Turkije) en Split (Kroatië). Het was voor het eerst in de 83-jarige geschiedenis van de EK atletiek outdoor dat het toernooi in Nederland zou worden gehouden.

De Europese kampioenschappen (EK) vonden van 5 juli tot en met 10 juli 2016 plaats in het Olympisch Stadion en op het Museumplein in Amsterdam. In het stadion is atletiekgeschiedenis geschreven: tijdens de Spelen van 1928 brandde er voor het eerst een olympische vlam en werd er voor het eerst een olympische 800 meter voor vrouwen georganiseerd. In 1975 lag er de start- en finishlijn van de eerste Amsterdam Marathon.

De ambitie van de EK was om met een vol stadion een onvergetelijk atletiekevenement te realiseren onder het motto '*Athletics like never before*' en daarmee Amsterdam en de atletieksport verder op de internationale kaart te positioneren. Daar werden door de organisatie drie uitgangspunten aan verbonden: 1) *promoting 'Athletics like never before'*: De EK maken gebruik van de nieuwste, gebruikersvriendelijke ontwikkelingen op het gebied van communicatie om het evenement te promoten, 2) *showing 'Athletics like never before'*: 'Amsterdam' organiseert met Oranjefans uit het hele land een sportief, multimediaal, atletiekspektakel dat zijn weerslag in de internationale atletiekwereld niet kent en 3) *expanding 'Athletics like never before'*: De EK zijn een schoolvoorbeeld van de kruisbestuiving die ontstaat tussen dit topsportevenement en de breedtesport.

Een vol Olympisch Stadion met sfeer, beleving, sportieve prestaties, maatschappelijke en economische impact vormen voor de organisatie kritische succesfactoren om het evenement als geslaagd te kunnen beschouwen, inclusief het genereren van een nalatenschap. De organisatie benoemt in dit kader de volgende resultaten:

- Inzet Museumplein voor de kwalificaties speer- en discuswerpen;
- Eerste EK Halve Marathon en Brooks 10K Run op uniek parcours in centrum van de stad;
- Compact programma met Event Presentation in het Olympisch Stadion;
- Innovatie onder andere met behulp van app's voor het evenement en vrijwilligers;
- Inrichten van een Medal Plaza met entertainment voor de huldigingsceremonies;
- Organisatie van side-events in het hele land en in de stad Amsterdam;
- Integratie van de *International Para-Athletics Challenge* in het EK-programma;
- Realisatie ruim binnen het beschikbare budget van het event.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is drieledig:

- Het beschrijven van het profiel van de bezoekers van de EK;
- Het schatten van de economische impact van de EK voor de gemeente Amsterdam;
- Het beschrijven hoe bezoekers de EK hebben ervaren.

Een economische impactstudie meet tot hoeveel extra bestedingen een sportevenement in een regio heeft geleid. De economische impact in dit rapport verwijst naar de directe bestedingen van de bezoekers, de deelnemers en begeleiders, de rechtenhouder van de EK (European Athletics) en partners, vrijwilligers, pers en de organiserende stichting die dankzij het evenement in de gemeente Amsterdam zijn gedaan. Aanvullende informatie staat in bijlage 1.

Naast het onderzoek waarvan in voorliggend rapport verslag wordt gedaan, heeft de Stichting EK Atletiek Amsterdam 2016 DSP-groep gevraagd onderzoek te doen naar de evaluatie van de maatschappelijke impact van de EK Atletiek 2016. Hierbij waren de side-events object van onderzoek.

1.3 Methode en uitgangspunten

Bezoekers zijn door studenten van de Hogeschool van Amsterdam geënquêteerd, onder supervisie van Quincy Ladry (Hogeschool van Amsterdam). Het Mulier Instituut, eveneens aanwezig bij de EK, heeft tijdens het evenement nauw contact met de veldwerkcoördinator en het team onderhouden om een optimale respons te realiseren.

De enquêteurs zijn vooraf persoonlijk en schriftelijk geïnstrueerd over het doel en de opzet van het onderzoek. De enquêtes zijn gerealiseerd in een persoonlijk gesprek tijdens de EK en de antwoorden zijn door de enquêteurs tijdens de enquête verwerkt met een app die op een smartphone of tablet was geïnstalleerd. De vragenlijst is opgesteld voor het Mulier Instituut. Bas Vriens (Mulier Instituut) heeft de vragenlijst in de app geprogrammeerd. Er zijn 868 geslaagde enquêtes afgerond. Aanvullende informatie over het bezoekersonderzoek staat in bijlage 2.

De in dit rapport gebruikte definitie van de EK is: alle wedstrijden in het Olympisch Stadion, alle wedstrijden op het Museumplein en de halve marathon. Het gaat om de opening van de EK op dinsdag 5 juli en om de wedstrijden van woensdag 6 tot en met zondag 10 juli. De impact van de 12.300 deelnemers aan de (recreatieve) Brooks 10K Champions Run is niet verdisconteerd.

Voorliggend rapport voldoet aan de richtlijn economische impact 1.0 van de WESP.[1]

1.4 Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk handelt over het bezoekersprofiel, ervaringen en verwachtingen. De economische impact van de EK voor de gemeente Amsterdam is in hoofdstuk 3 becijferd. Het laatste hoofdstuk betreft de conclusie. De gepresenteerde cijfers zijn gebaseerd op het bezoekersonderzoek, tenzij anders vermeld.

[1] Willem de Boer (Onderzoeker sporteconomie Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) heeft namens de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP) een peer-review verzorgd.

2. Bezoekers, ervaringen en verwachtingen

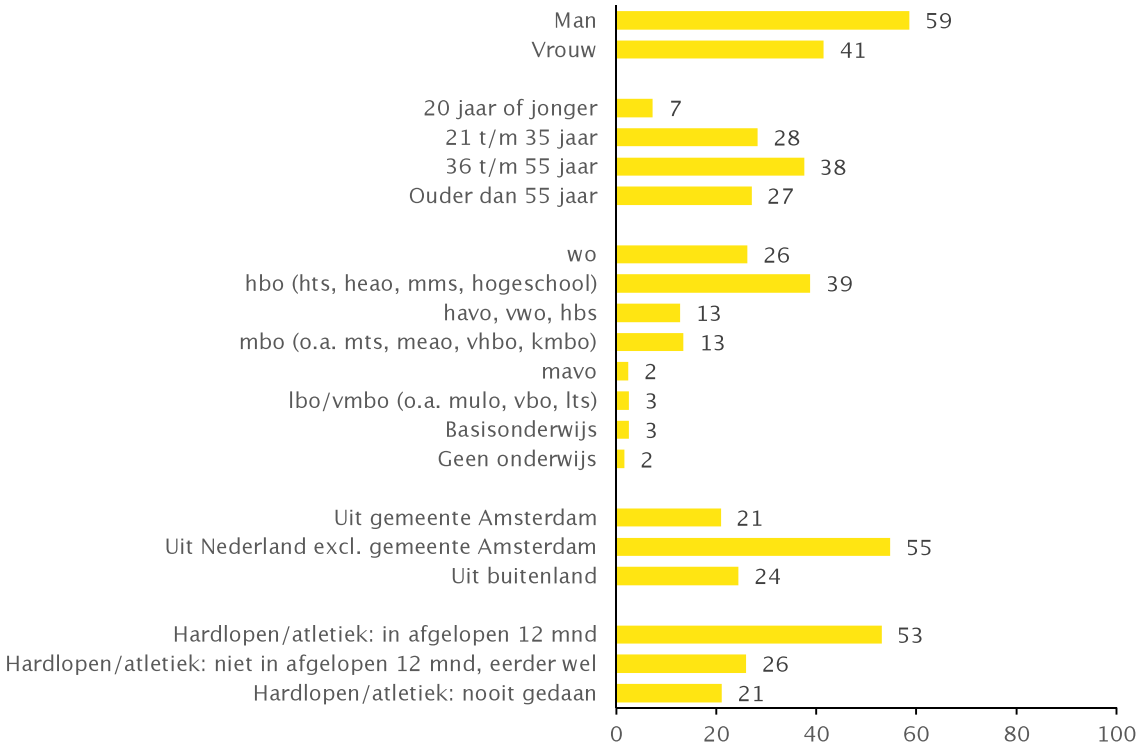
Dit hoofdstuk beschrijft eerst de bezoekers van de EK Atletiek Amsterdam 2016: hoe is de groep bezoekers te typeren? Wat is de balans tussen mannen en vrouwen en trekt het evenement louter beoefenaren van hardlopen en atletiek? Na deze persoonskenmerken komen de kenmerken van het bezoek aan bod. Hoeveel dagen worden de EK bezocht en in welke groepssamenstelling? Welke gevoelens maakte de EK los en welk rapportcijfer werd aan de EK toegekend?

2.1 Persoonskenmerken

Bijna zes op de tien EK-bezoekers was man (59%), circa twee derde was 36 jaar of ouder en eveneens twee derde had een hbo-opleidingsniveau of hoger (figuur 2.1). Ruim een vijfde (21%) woonde in de gemeente Amsterdam, 55 procent kwam uit een andere Nederlandse gemeente en bijna een kwart (24%) kwam uit het buitenland. Buitenlandse bezoekers kwamen relatief vaak uit Duitsland en België (respectievelijk 7% en 5% van alle bezoekers; niet in figuur).

De EK atletiek trokken voor een belangrijk deel bezoekers met hardloop- of atletiekervaring. Een meerderheid van de EK-bezoekers (53%) doet zelf aan hardlopen en/of atletiek. Ruim een kwart (26%) doet niet aan hardlopen of atletiek, maar deed dat in het verleden wel. Circa één op de vijf bezoekers heeft nog nooit aan hardlopen of atletiek gedaan (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Profiel bezoeker, in procenten

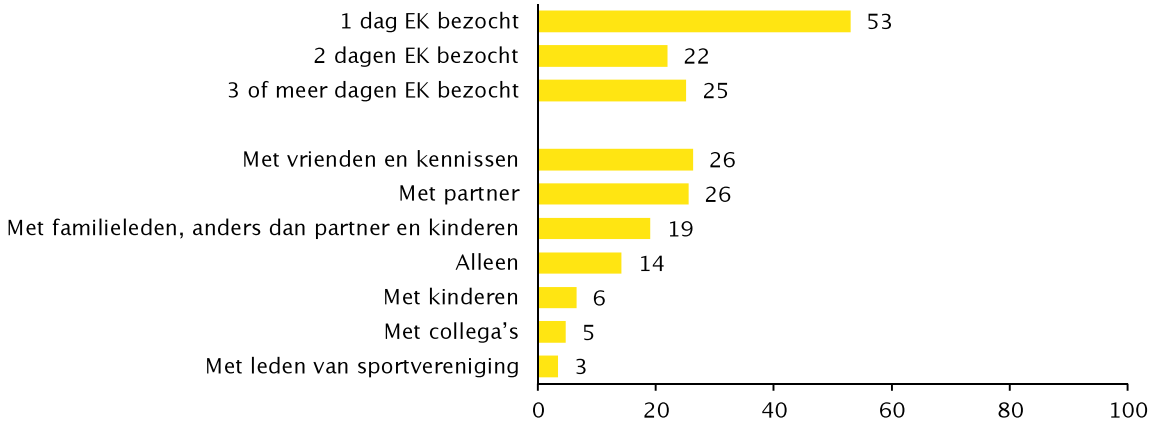
Wanneer het profiel van de bezoekers van de EK atletiek wordt vergeleken met die van een topevenement uit 2015 – de Tourstart in Utrecht – blijkt dat het profiel van de EK-bezoeker wat betreft geslacht, leeftijd en opleidingsniveau vergelijkbaar is met dat van de Tourstartbezoekers. Wel zijn er tussen de bezoekers van deze twee evenementen verschillen ten aanzien van herkomst en sportgedrag. De EK trokken veel meer buitenlanders (24% versus 8%). Bovendien waren bij de EK meer personen met ervaring met de betreffende tak van sport (hardlopen/atletiek) dan bij de Tourstart (wielrennen; 79%-69%).[2]

2.2 Bezoekkenmerken

Inclusief de dag van de opening van het evenement, duurde de EK zes dagen: het vond plaats van woensdagavond 5 juli tot en met zondag 10 juli. De meerderheid van de bezoekers (53%) bezocht de EK één dag, ongeveer een vijfde (22%) twee dagen en een kwart drie dagen of meer (figuur 2.2).

De meeste bezoekers bezochten de EK met vrienden en kennissen (26%) of partner (26%). Zes procent van de bezoekers kwam in het gezelschap van één of meerdere kinderen. 92 procent van de bezoekers heeft één of meerdere side-events van de EK bezocht (niet in figuur).

Figuur 2.2 Bezoekfrequentie, locatiebezoek en samenstelling gezelschap, in procenten

Het aandeel additionele reguliere bezoekers (hieronder wordt verstaan: alle bezoekers exclusief pers, vrijwilligers, atleten, begeleiding, European Athletics, VIP's en partners) – de groep die vanwege de EK in de gemeente Amsterdam was - bedraagt 60 procent (niet in figuur). De inwoners van de gemeente Amsterdam zijn per definitie niet additioneel (zie ook bijlage 1). Onder inwoners van 'de rest van Nederland' (inwoners Nederland, exclusief gemeente Amsterdam) en het buitenland was het additionele aandeel respectievelijk 79 en 72 procent.

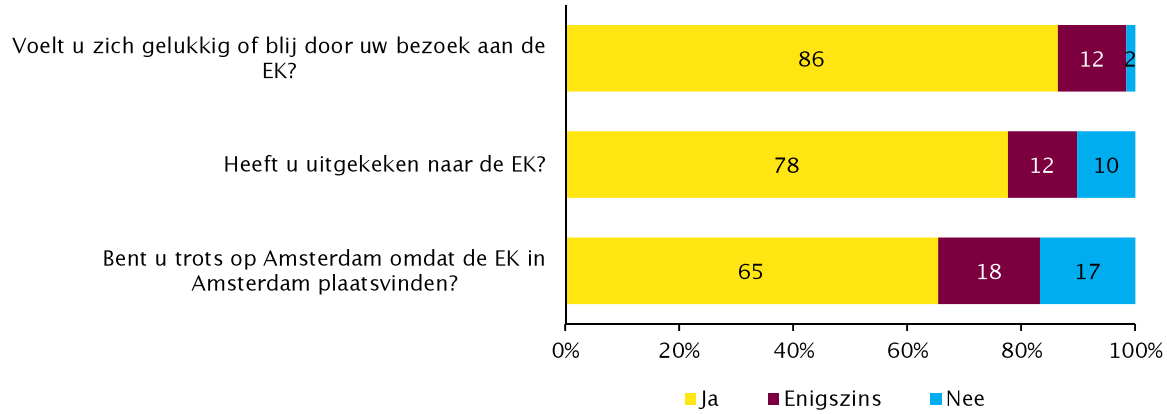
2.3 Ervaringen en verwachtingen

De EK hebben op grote schaal voor gevoelens van geluk en plezier gezorgd: 86 procent van de bezoekers beaamden dit en twaalf procent ervaarde deze gevoelens enigermate. Daarnaast heeft bijna acht op de

[2] Zie Hover, P. & Bakker, S. (2015). *Grand Départ Utrecht 2015. Economische impact en beleving*. Utrecht: Mulier Instituut.

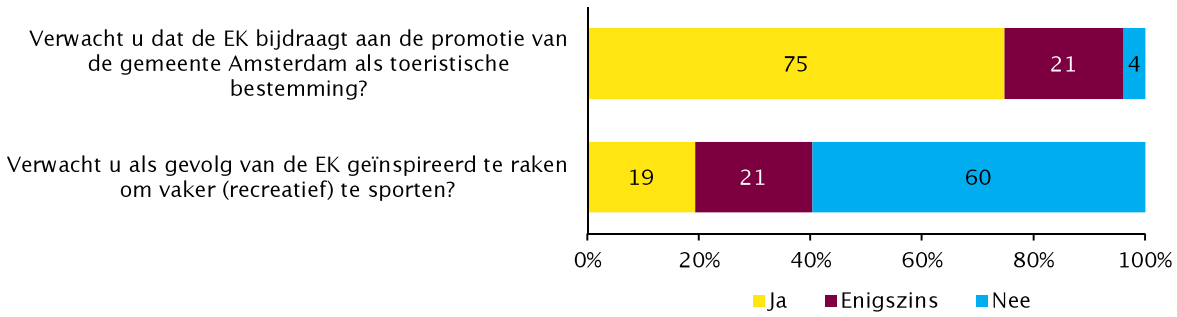
tien bezoekers naar de EK uitgekeken (12% enigszins). Twee derde van de bezoekers was ook trots op Amsterdam omdat de EK daar plaatsvonden (18% enigszins; figuur 2.3). Van de bezoekers uit Amsterdam was 86 procent trots (12% enigszins; niet in figuur).

Figuur 2.3 Ervaringen tijdens EK door bezoekers, in procenten

Tijdens de EK verwachtte drie kwart van de bezoekers dat het evenement bij zou gaan dragen aan de promotie van de gemeente Amsterdam als toeristische bestemming. Ruim een vijfde (21%) verwachtte dit enigszins. Zes op de tien bezoekers gaf aan als gevolg van de EK niet geïnspireerd te zijn om vaker te gaan sporten. Bijna één op de vijf verwachtte dit wel (21% enigszins; figuur 2.4).

Figuur 2.4 Verwachtingen van EK door bezoekers, in procenten

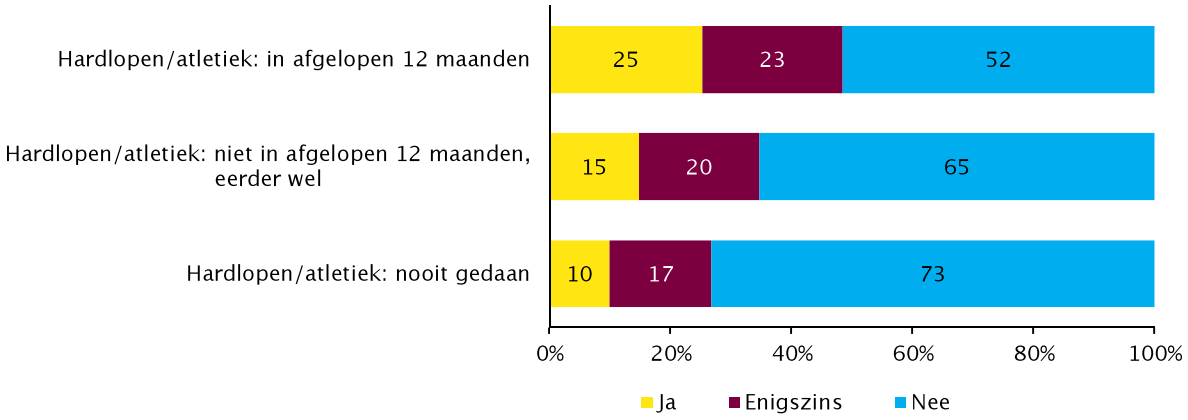

De mate waarin bezoekers geïnspireerd worden om vaker te gaan sporten als gevolg van het bezoek aan de EK, hangt samen met de ervaring met hardlopen en atletiek. De bezoekers die in de twaalf maanden voorafgaand aan de EK aan hardlopen of atletiek hebben gedaan, waren relatief vaak gestimuleerd om er een schepje bovenop te doen (25%, 23% enigszins; figuur 2.5). Een deel van deze lopers c.q. atleten dat hier “enigszins” of “nee” op antwoordde gaf hierbij aan dat zij “al (meer dan) genoeg aan sport deden”.[3]

[3] Zo bleek uit de debriefing met de enquêteurs.

Van de groep die in de maanden vóór de EK niet aan hardlopen of atletiek deed - maar eerder wel - zegt vijftien procent geïnspireerd te zijn (20% enigszins). Degenen die nog nooit aan hardlopen of atletiek deden, zijn het minst geïnspireerd (10%, 17% enigszins; figuur 2.5).

Figuur 2.5 Verwachtingen om als gevolg van de EK geïnspireerd te raken om vaker (recreatief) te sporten, in procenten

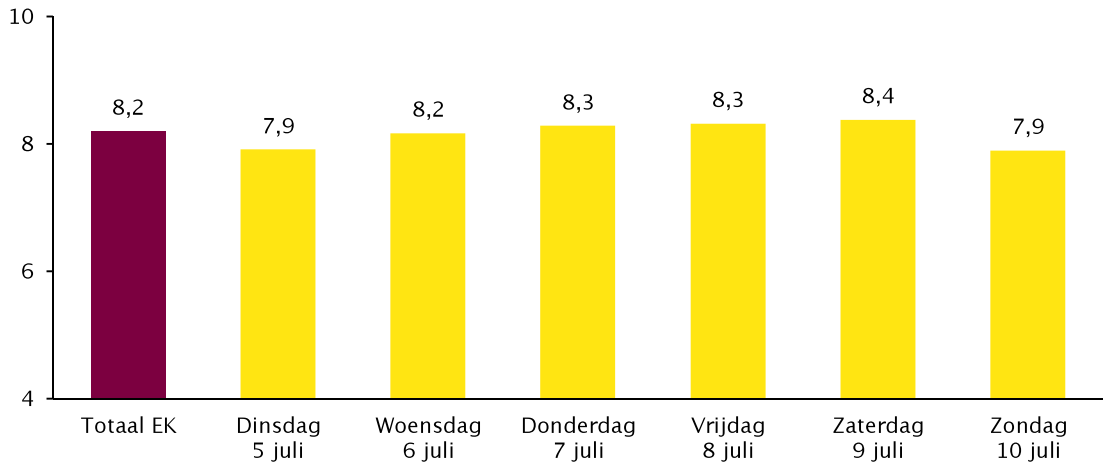

2.4 Beoordeling

De bezoekers van de EK beoordeelden de EK als totaal met een gemiddeld rapportcijfer van 8,2 (figuur 2.6). Eén procent van de bezoekers gaf een 5 of lager en 36 procent gaf een 9 of een 10. Dit rapportcijfer steeg van 7,9 op de avond van de opening op 5 juli tot 8,4 op zaterdag 9 juli (o.a. daags na de winst van Dafne Schippers op de 100 meter in een uitverkocht stadion). Op zondag 10 juli zakte de beoordeling naar een gemiddelde van 7,9.

Sterke punten van de EK die door bezoekers frequent werden genoemd, waren de goede organisatie en de prettige en gezellige sfeer. Een veelgenoemd verbeterpunt betrof de te kleine stoelen in het stadion, in combinatie met de beperkte beenruimte.

Figuur 2.6 Totaaloordeel EK, in gemiddeld rapportcijfer

Hoe verhoudt het rapportcijfers van 8,2 zich tot dat van andere internationale sportevenementen die in Nederland zijn georganiseerd? In vergelijking met zes andere evenementen is het gemiddeld rapportcijfer van de EK het op één na hoogste (tabel 2.1). Alleen de Tourstart in Utrecht werd hoger beoordeeld (8,4), andere evenementen – waaronder EYOF Utrecht 2013 en Volvo Ocean Race Festival 2015 – werden lager gewaardeerd.

Tabel 2.1 Totaaloordeel EK en andere internationale sportevenementen in Nederland, in gemiddeld rapportcijfer

Evenement	Cijfer
Tourstart Utrecht 2015	8,4
EK Atletiek Amsterdam 2016	*8,2*
Giro Gelderland 2016	8,1
Tourstart Rotterdam 2010	8,0
EYOF Utrecht 2013	8,0
Volvo Ocean Race Festival 2015	7,8
Vueltastart Drenthe 2009	7,7

Bron: WESP (http://www.evenementenevaluatie.nl/onderzoeken/)

3. Economische impact

In dit hoofdstuk becijferen we de economische impact. Hierbij worden de volgende groepen in ogenschouw genomen: bezoekers, deelnemers en begeleiders, European Athletics en partners, vrijwilligers, pers en de projectorganisatie.

3.1 Bezoekers

Er werden in totaal 126.434 tickets voor EK-sessies in het stadion verkocht, de sessies op het Museumplein waren gratis toegankelijk. Van 6 tot en met 9 juli waren er twee sessies per dag, op 10 juli was er één sessie. Het aantal tickets geeft geen beeld van het aantal bezoekers, immers: bezoekers konden meer dan één ticket kopen (bijvoorbeeld als zij meer dan één sessie wilden bezoeken). Het aantal bezoeken door reguliere EK-bezoekers wordt geschat op 106.100 (tabel 3.1).[4] Er werden 93.500 bezoeken aan het stadion gebracht (89% van de bezoeken) en 12.600 aan het Museumplein (12% van de bezoeken). Een bezoek is gedefinieerd als een bezoek aan de EK van één persoon op één dag, ongeacht hoe lang iemand er was en of één of beide locaties – Olympisch Stadion en Museumplein – bezocht werden.

Tabel 3.1 Schatting reguliere bezoeken EK naar dag en locatie (exclusief deelnemers, begeleiders, LOC, European Athletics en partners, vrijwilligers en pers), in absolute aantallen (afgerond)

	Olympisch Stadion	Museumplein	Totaal
5 juli	n.v.t.	1.000	1.000
6 juli	16.800	4.600	21.400
7 juli	21.900	3.500	25.400
8 juli	22.000	n.v.t.	22.000
9 juli	18.800	n.v.t.	18.800
10 juli	14.000	3.500	17.500
Totaal	93.500	12.600	106.100

Bron: LOC en bezoekersonderzoek

Door hoeveel unieke bezoekers zijn deze 106.100 EK-bezoeken afgelegd? Het aantal bezoekers is lager dan het aantal bezoeken omdat een bezoeker meerdere dagen de EK kan hebben bezocht. Om deze vraag te beantwoorden, zijn twee berekeningen uitgevoerd. Ten eerste is het aantal bezoeken gedeeld door het gemiddeld aantal dagen dat de EK werden bezocht (2,06).[5] Ten tweede is per dag gecorrigeerd voor een dubbeltelling van personen in het stadion en op het Museumplein. Dit leidt tot (afgerond) 48.000 reguliere EK-bezoekers.

De economische impact die voortvloeit uit daguitgaven (uitgaven die overdag zijn gedaan, exclusief uitgaven aan overnachten) bestaat kortweg uit het product van het aantal additionele bezoeken, de gemiddelde verblijfsduur in Amsterdam en het gemiddelde bedrag dat per dag in de hoofdstad is

[4] Op basis van opgaven van het LOC o.b.v. ticketverkoop, uitkomsten van het bezoekersonderzoek en input van enquêteurs (foto's, observaties en tellingen).
[5] Bij de berekening van dit gemiddelde is gecorrigeerd voor de vergrote kans onder meerdaagse bezoekers om in de steekproef te komen.

besteed. Bij de analyses zijn twee groepen in ogenschouw genomen, namelijk additionele Nederlanders (per definitie geen inwoners van de gemeente Amsterdam) en buitenlanders.

De gemiddelde verblijfsduur van additionele bezoekers uit Nederland en uit het buitenland was respectievelijk 1,9 en 3,1 dagen. Nederlanders besteedden gemiddeld 34,89 euro per dag, buitenlanders bijna een derde meer: 45,60 euro. 46 procent van de uitgaven van de Nederlanders betrof eten en drinken en 19 procent vervoer en parkeren. Ook buitenlanders gaven het meeste uit aan eten en drinken (55%), maar het aandeel dat zij besteedden aan winkelen was beduidend hoger (9% onder additionele buitenlanders en 3% onder additionele Nederlanders). Bij evaluaties van sportevenementen is een langere verblijfsduur en een hoger bestedingsniveau onder buitenlanders geen onbekend fenomeen. Alles bij elkaar genomen bedraagt de economische impact voor de gemeente Amsterdam als gevolg van daguitgaven 2.235.000 euro (tabel 3.2).

Naast de daguitgaven zijn de uitgaven voor overnachten berekend. Het aandeel 'overnachters' – de groep die niet op het eigen woonadres overnachtte, maar in een verblijfsaccommodatie in de gemeente Amsterdam – bedroeg onder additionele Nederlanders en buitenlanders achtereenvolgens 9 en 79 procent. Buitenlanders overnachtten niet alleen vaker, maar ook langer: buitenlanders die overnachtten, deden dat gemiddeld 4,1 nachten, tegenover 2,6 onder Nederlanders. Ook lagen de bestedingen aan overnachten onder buitenlanders hoger dan onder Nederlanders (54,46 euro versus 25,26 euro per persoon per nacht). Dit verschil was deels terug te voeren op het feit dat Nederlanders beduidend vaker dan buitenlanders bij vrienden, familie en kennissen overnachtten (42% onder Nederlanders en 12% onder buitenlanders). Andersom waren hotels onder buitenlanders meer in trek dan onder Nederlanders (78%-19%). De EK hebben in de gemeente Amsterdam tot 1.265.000 euro aan bestedingen voor overnachtingen door additionele bezoekers geleid (tabel 3.2).

Wanneer de dagbestedingen en bestedingen voor overnachten door additionele bezoekers in de gemeente Amsterdam worden opgeteld, leidt dat tot een bedrag van 3.500.000 euro (tabel 3.2). Voor een uitgebreide berekening, zie bijlage 3.

Tabel 3.2 Geschatte economische impact bezoekers EK, in euro's (afgerond)

Aantal bezoeken	106.100
Aantal bezoekers	48.000
Aantal Nederlandse additionele bezoekers	20.900
Aantal buitenlandse additionele bezoekers	8.300
Gemiddelde verblijfsduur additionele bezoekers uit NL (dagen)	1,9
Gemiddelde verblijfsduur additionele bezoekers uit buitenland (dagen)	3,1
Gemiddelde uitgaven additionele bezoekers uit NL (€)	34,89
Gemiddelde uitgaven additionele bezoekers uit buitenland per dag (€)	45,60
Aandeel 'overnachters' onder additionele bezoekers uit NL (%)	9%
Aandeel 'overnachters' onder additionele bezoekers uit buitenland(%)	79%
Gemiddelde overnachtingsduur additionele bezoekers uit NL (overnachtingen)	2,6
Gemiddelde overnachtingsduur additionele bezoekers uit buitenland (overnachtingen)	4,1
Gemiddelde uitgaven per overnachting per additionele bezoekers uit NL (€)	25,26
Gemiddelde uitgaven per overnachting per additionele bezoekers uit buitenland (€)	54,46
Economische impact	
Daguitgaven (€)	2.235.000
Uitgaven overnachten (€)	1.265.000
Totaal	3.500.000

3.2 Deelnemers en begeleiders

Aan de EK deden volgens het LOC 1.480 atleten mee, waaronder 56 Nederlanders. Daarnaast waren er volgens het LOC 990 begeleiders, waaronder coaches, fysiotherapeuten (47 Nederlanders). Aanvullende informatie over de landenteams en nationaliteiten is opgenomen in bijlage 4. Aangenomen wordt dat alle deelnemers en hun begeleiders additioneel zijn. Met andere woorden: zonder EK waren deze personen niet in de gemeente Amsterdam geweest. De gemiddelde verblijfsduur bedroeg zes dagen en de gemiddelde bestedingen per persoon in de gemeente Amsterdam worden geschat op 30 euro per persoon per etmaal. Dit betreft bestedingen van atleten en begeleiders die niet door de organisatie werden vergoed (catering werd bijvoorbeeld wel door de organisatie vergoed). European Athletics vroeg voor de meeste landenteams om hotels van een vergelijkbaar kwaliteitsniveau. Om die reden heeft de organisatie hotelcapaciteit in de gemeente Haarlemmermeer ingekocht (hotels nabij Schiphol). Omdat alle atleten en begeleiders in de gemeente Haarlemmermeer overnachtten, resulteren de uitgaven aan overnachten niet voor economische impact in de gemeente Amsterdam, maar voor de gemeente Haarlemmermeer. Er zijn door de organisatie van de EK 7.968 overnachtingen geboekt voor deelnemers en begeleiders (191 voor de Nederlandse ploeg). Dit betrof een bedrag van ruim 1,6 miljoen euro dat ten goede is gekomen aan de gemeente Haarlemmermeer.

Vanwege het verblijf in hotels buiten Amsterdam, wordt aangenomen dat de helft van de bestedingen van 30 euro ook daar is uitgegeven en de rest in Amsterdam. Dit leidt tot een economische impact van circa 222.000 euro voor de gemeente Amsterdam als gevolg van bestedingen van deelnemers en begeleiders (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Geschatte economische impact deelnemers en begeleiders, in euro's (afgerond)

Aantal atleten	1.480
Aantal begeleiding	990
Aandeel additioneel	100%
Gemiddelde verblijfsduur in dagen	6,0
Gemiddelde bestedingen per etmaal per persoon (exclusief overnachten)	30
Aandeel gemiddelde bestedingen per etmaal per persoon in Amsterdam	50%
Economische impact gemeente Amsterdam	222.000

Bron: LOC en bezoekersonderzoek

3.3 European Athletics en partners

De afvaardiging van European Athletics en partners (waaronder sponsors, zoals SPAR) raamt het LOC op 3.500 personen. Net als voor de atleten wordt voor European Athletics aangenomen dat al deze personen additioneel zijn. De verblijfsduur (dagen) en het aantal overnachtingen (binnen en buiten de gemeente Amsterdam) wordt op drie geschat. Wat betreft de gemiddelde daguitgaven per persoon per dag is, na afstemming met het LOC, uitgegaan van vijftien euro. In tegenstelling tot de deelnemers overnachtte deze groep wel in de gemeente Amsterdam (19% overnacht, allemaal in Amsterdam), en de prijs per persoon per nacht bedroeg volgens het LOC gemiddeld 145 euro. Al met al leidt de aanwezigheid van European Athletics en partners tot een economische impact van 447.000 euro voor de gemeente Amsterdam (tabel 3.4).

Tabel 3.4 Geschatte economische impact European Athletics e.a., in euro's (afgerond)

Aantal	3.500
Aandeel additioneel	100%
Gemiddelde verblijfsduur in dagen	3
Gemiddelde dagbestedingen per persoon (€)	15,00
Aandeel 'overnachters'	19%
Gemiddelde prijs per overnachting per persoon (€)	145
Economische impact gemeente Amsterdam	447.000

Bron: LOC en bezoekersonderzoek

3.4 Vrijwilligers

De EK in Amsterdam waren niet mogelijk geweest zonder de inzet van vrijwilligers. Er waren volgens het LOC 1.692 vrijwilligers actief, waarvan 20 procent in de gemeente Amsterdam woont. De assumptie wordt gemaakt dat de vrijwilligers die niet in de gemeente Amsterdam wonen additioneel zijn (80%). De gemiddelde verblijfsduur bedroeg 4,7 dagen en de gemiddelde dagbestedingen waren 18,30 euro per persoon. 26 procent van de vrijwilligers overnachtte voor een prijs van gemiddeld 34,60 euro per persoon per nacht in de gemeente Amsterdam. Een derde overnachtte in een hotel en bijna een kwart (24%) overnachtte op een camping. De economische impact voor de gemeente Amsterdam die door de vrijwilligers wordt gerealiseerd bedraagt 173.000 euro (tabel 3.5).

Tabel 3.5 Geschatte economische impact vrijwilligers, in euro's (afgerond)

Aantal	1.692
Aandeel additioneel	80%
Gemiddelde verblijfsduur in dagen	4,7
Gemiddelde dagbestedingen per persoon (€)	18,30
Aandeel 'overnachters' in Amsterdam	26%
Gemiddelde prijs per overnachting per persoon (€)	34,60
Economische impact	173.000

Bron: LOC en bezoekersonderzoek

3.5 Pers

De organisatie van de EK gaat gepaard met internationale media-aandacht en een toestroom van persvertegenwoordigers, waaronder journalisten en fotografen. Volgens het LOC waren in Amsterdam 1.489 geaccrediteerde mediaprofessionals om het evenement te verslaan (waaronder 544 Nederlanders; 37% van alle pers). De gemiddelde verblijfsduur was 3,3 dagen en de gemiddelde bestedingen per persoon per dag worden geschat op 40,25 euro (het gemiddelde van daguitgaven van additionele Nederlandse en buitenlandse bezoekers). Aangenomen wordt dat alle buitenlanders en twee derde van de Nederlandse persvertegenwoordigers in de gemeente Amsterdam hebben overnacht en dat zij gemiddeld 39,86 euro per persoon per nacht betaalden (eveneens het gemiddelde van daguitgaven van additionele Nederlandse en buitenlandse bezoekers). Dit leidt tot een economische impact van 352.000 euro voor de gemeente Amsterdam (tabel 3.6).

Tabel 3.6 Geschatte economische impact pers, in euro's (afgerond)

Aantal	1.489
Aandeel additioneel	95%
Gemiddelde verblijfsduur in dagen	3,3
Gemiddelde dagbestedingen per persoon per dag (€)	40,25
Aandeel 'overnachters'	88%
Gemiddelde prijs per overnachting per persoon (€)	39,86
Economische impact	352.000

Bron: LOC en bezoekersonderzoek

3.6 Projectorganisatie

De projectorganisatie heeft naar eigen zeggen gewerkt met een begroting van circa 18,9 miljoen euro. De concept jaarrekening 2016 heeft een positief resultaat hetgeen zal leiden tot het teruggeven van het surplus aan de subsidieverlener(s) alvorens de stichting zal worden geliquideerd.

De grootste bron van inkomsten betrof de subsidie van de gemeente Amsterdam (circa 4,3 miljoen euro subsidie en 3,6 miljoen euro voor voorzieningen in en rond het stadion). Ook de inkomsten uit ticketverkoop (1,9 miljoen euro) en subsidie van het ministerie van VWS (ruim 1,9 miljoen euro) waren belangrijke inkomstenbronnen. 52 procent van de inkomsten betrof een publieke bijdrage (gemeente en Rijk). De grootste uitgavenposten waren logistieke en facilitaire zaken (3,8 miljoen euro voor onder andere tenten, inrichting stadion) en algemene zaken waaronder personeelskosten (2,5 miljoen euro).

Tabel 3.7 Inkomsten en uitgaven projectorganisatie per 29 november 2016, in euro's (afgerond op 1.000)

Inkomsten		Uitgaven	
Uit gemeente Amsterdam		In gemeente Amsterdam	
Subsidie gemeente	4.285.000	Algemene zaken (o.a. personeelskosten)	2.498.000
Inkomsten ticketverkoop	527.000	Competitieverloop	221.000
Bijdragen partners/sponsoren/leveranciers	203.000	Communicatie & PR	463.000
Tegenwaarde mediadeals	135.000	Marketing	441.000
Deelname inschrijfgeld 10k run	244.000	Pers & Media	530.000
Structurele en tijdelijke voorzieningen	3.600.000	Maatschappelijk impact programma	679.000
Subtotaal	8.994.000	Logistiek & facilitair	3.802.000
		Structurele en tijdelijke voorzieningen[a]	3.600.000
Uit Nederland excl. gemeente Amsterdam		Subtotaal	12.234.000
Bijdragen partners/sponsoren/leveranciers	1.042.000		
Inkomsten ticketverkoop	1.381.000	In Nederland excl. gemeente Amsterdam	
Subsidie VWS	1.905.000	Algemene zaken (o.a. personeelskosten)	1.070.000
Host Broadcasting Fonds	400.000	Competitieverloop	255.000
Value-in-kind bijdragen	69.000	Communicatie & PR	309.000
Inkomsten verkoop hotels media en VIP	61.000	Marketing	110.000
Inkomsten overig	168.000	Pers & Media	1.659.000
Deelname inschrijfgeld 10k run	105.000	Maatschappelijk impact programma	648.000
Tegenwaarde mediadeals	151.000	Logistiek & facilitair	1.513.000
Subtotaal	5.281.000	Subtotaal	5.565.000
Uit buitenland		In buitenland	
Bijdragen EA + Leden federaties	1.590.000	Competitie	1.055.000
Bijdragen internationale omroepen	700.000	Subtotaal	1.055.000
Inkomsten ticketverkoop	603.000		
Inkomsten verkoop hotels media en VIP	549.000		
Value-in-kind bijdragen	1.136.000		
Subtotaal	4.578.000		
Totaal	18.854.000	Totaal	18.854.000

Bron: LOC

[a] Dit betreft zowel tijdelijke investeringen (o.a. verlichting en mediavoorziening in stadion) als duurzame investeringen (aanpassingen van het Olympisch Stadion, warming-up accommodatie Schinkeleiland en trainingsaccommodatie Ookmeer).

Volgens het LOC heeft de gemeente Amsterdam naast de subsidie van circa 4,3 miljoen euro ook geïnvesteerd in een breedtesportcampagne (1 miljoen euro). In totaal heeft de gemeente derhalve 4,3 miljoen euro (subsidie EK) + 3,6 miljoen euro (voorzieningen) + 1 miljoen euro (breedtesport) = 8,9 miljoen euro in het kader van de EK besteed.

De economische impact die de organisatie heeft gerealiseerd wordt berekend in drie stappen. Ten eerste wordt het bedrag bepaald dat in de gemeente Amsterdam is besteed (12,2 miljoen euro). Dat bedrag wordt verminderd met de inkomsten die uit de gemeente Amsterdam afkomstig zijn (9 miljoen euro). Ten derde wordt het aandeel van de subsidie van het ministerie van VWS dat niet als additioneel wordt beschouwd vastgesteld (4,9%; 93.000 euro) ervan afgetrokken. Dit leidt toe een economische impact vanuit de projectorganisatie van ruim 3,1 miljoen euro (tabel 3.8).

Tabel 3.8 Economische impact projectorganisatie, in euro's (afgerond)

Uitgaven in gemeente Amsterdam	12.234.000
Inkomsten uit gemeente Amsterdam niet additioneel (–/–)	8.994.000
Aandeel VWS subsidie niet additioneel (–/–)	93.000
Saldo	3.147.000

Bron: LOC, bewerking Mulier Instituut

3.7 Economische impact

De geschatte totale economische impact voor de gemeente Amsterdam bestaat uit de som van de impact die is gerealiseerd door de eerder onderscheiden groepen. Uitgaande van 106.100 bezoeken bedraagt de economische impact ruim 7,8 miljoen euro (tabel 3.9). Een belangrijk deel daarvan (45%) wordt veroorzaakt door bezoekers en de projectorganisatie (40%).

Tabel 3.9 Geschatte economische impact gemeente Amsterdam, in euro's (afgerond) en procenten

	€	%
Bezoekers	3.500.000	45
Atleten en begeleiders	222.000	3
European Athletics e.a.	447.000	6
Vrijwilligers	173.000	2
Pers	352.000	4
Projectorganisatie	3.147.000	40
Totaal	7.841.000	100

4. Conclusie

De EK trokken naar schatting 48.000 reguliere bezoekers die 106.100 bezoeken aan het evenement aflegden. Bijna zes op de tien EK-bezoekers was man, circa een derde was 35 jaar of jonger en eveneens twee derde had minstens een hbo-opleidingsniveau. Ruim een vijfde woonde in de gemeente Amsterdam, 55 procent kwam uit een andere Nederlandse gemeente en bijna een kwart kwam uit het buitenland (vooral Duitsland). Een meerderheid van de EK-bezoekers deed zelf aan hardlopen en/of atletiek.

Naast de reguliere bezoekers waren 1.480 deelnemers en 990 begeleiders afkomstig van 51 lidfederaties. Tevens bezochten 1.692 vrijwilligers, 1.489 geaccrediteerde mediaprofessionals en 3.500 personen namens European Athletics en hun partners de EK atletiek in Amsterdam.

Een ruime meerderheid van de bezoekers bezocht de EK één dag, ongeveer een vijfde twee dagen en een kwart drie dagen of meer. Enkele bezoekers kwamen in het gezelschap van kinderen. Meer dan negen op de tien bezoekers heeft één of meerdere side-events van de EK bezocht.

Zes op de tien bezoekers was dankzij de EK in de gemeente Amsterdam en vormt vanuit economische optiek een belangrijke groep omdat zij voor uitgaven zorgden die zonder de EK niet gedaan zouden zijn. De geschatte economische impact voor de gemeente Amsterdam bedraagt ruim 7,8 miljoen euro. Daarnaast heeft het verblijf van deelnemers en begeleiding in hotels nabij Schiphol voor de gemeente Haarlemmermeer geresulteerd in additionele bestedingen van 1,6 miljoen euro.

Circa acht op de tien bezoekers had naar de EK uitgekeken en bijna negen op de tien bezoekers had tijdens de EK een positief gevoel. Ongeveer negen op de tien Amsterdammers was trots op de hoofdstad vanwege de EK (twee derde onder alle bezoekers). Drie kwart van de bezoekers denkt dat het evenement bij gaat dragen aan de promotie van de gemeente Amsterdam als toeristische bestemming. Bijna één op de vijf bezoekers zegt als gevolg van de EK geïnspireerd te zijn om vaker te gaan sporten, wat met name opgaat voor degenen die reeds aan hardlopen of atletiek doen.

De bezoekers van de EK beoordeelden de EK als totaal met een gemiddeld rapportcijfer van 8,2. Een goede organisatie en prettige sfeer werden als pluspunten genoemd, een verbeterpunt betrof de te kleine stoelen in het stadion, in combinatie met de beperkte beenruimte.

Bijlage 1 Toelichting economische impact

De economische impact is geen maat voor het rendement van een evenement. Rendement verwijst naar de verhouding kosten en baten en verschilt afhankelijk van het gekozen perspectief (o.a. publieke sector versus hotellerie). Uitgaven van overheden worden niet als additioneel beschouwd, conform de WESP-methodiek.[6] Van gemeentelijke middelen wordt verondersteld dat die vroeg of laat sowieso aan de gemeente ten goede zouden zijn gekomen (het is een verschuiving van uitgaven in de tijd).

In dit economisch onderzoek wordt per groep personen onderscheid gemaakt tussen het aandeel dat additioneel is en het aandeel dat niet-additioneel is. Het additionele deel van de groep zou niet in de gemeente Amsterdam zijn geweest als de EK daar niet georganiseerd zouden zijn. Op de volgende wijze zijn additionele en niet-additionele respondenten onderscheiden. In de analysefase zijn de respondenten eerst verdeeld in twee groepen: woonachtig in de gemeente Amsterdam en niet woonachtig in de gemeente Amsterdam. Inwoners van de gemeente Amsterdam worden beschouwd als niet-additioneel. De overige respondenten (Nederlanders die niet in de gemeente Amsterdam wonen en buitenlandse bezoekers) zijn als additioneel aangemerkt als zij op de vraag: 'Stel dat de EK niet had plaatsgevonden in de gemeente Amsterdam, was u dan vandaag toch in de gemeente Amsterdam geweest?' hebben geantwoord: "Waarschijnlijk niet" of "Zeker niet". De respondenten uit deze groep die een ander antwoord gaven, zijn als niet-additioneel gezien.

De economische impact van een evenement wordt beïnvloed door het geografisch gebied dat bij het onderzoek centraal staat. Er is in dit onderzoek uitgegaan van de gemeente Amsterdam.

Bij de beoordeling van de economische impact, is het van belang te onderkennen dat een alternatieve investering een ander rendement vertegenwoordigt. De publieke middelden die zijn gemoeid met de EK, kunnen bijvoorbeeld op een andere manier worden besteed. Dit betreft niet alleen de financiële investering, maar ook de uren die ambtenaren (o.a. gemeente, politie) aan de lobby, organisatie en afronding van de EK hebben besteed.

De economische impact heeft betrekking op extra bestedingen als gevolg van het plaatsvinden van de EK. Hierbij wordt in beperkte mate duidelijk welke economische sector daarvan heeft geprofiteerd, welke minder en welke sector de EK mogelijk schade heeft berokkend.

Bij de economische impact is geen *crowding out* verrekend (EK-bezoekers verdringen lokale inwoners en andere toeristen).[7] Het optreden van dit verschijnsel kan te maken hebben met verwachte drukte of verhoging van prijzen van hotelkamers en andere verblijfsaccommodaties. Verdringing heeft een negatief effect op de economische impact (die gericht is op de korte termijn). Of verdringing op de langere termijn een nadelige uitwerking heeft, is afhankelijk van het gedrag van personen die de gemeente hebben gemeden: zien zij af van een bezoek of plannen zij hun bezoek op een ander moment?

[6] Voor informatie over de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP), zie www.evenementenevaluatie.nl.
[7] Het bepalen van *crowding out* –effecten maakt geen onderdeel uit van de WESP–richtlijn.

Bijlage 2 Steekproef

Tabel B2.1 Steekproef naar dag en locatie, in absolute aantallen

	Olympisch Stadion	Museumplein	Overig	Totaal
5 juli	0	36	0	36
6 juli	144	75	4	223
7 juli	122	114	0	236
8 juli	183	0	1	184
9 juli	138	0	0	138
10 juli	41	10	0	51
Totaal	628	236	4	868

Toelichting:

- Op 5 juli vond de opening plaats op het Museumplein, er waren toen nog geen wedstrijden in het Olympisch Stadion.
- Op 8 en 9 juli waren er geen wedstrijden op het Museumplein.
- De richtlijnen van de WESP schrijven voor dat onder populaties met een omvang van meer dan 5.000 personen er minimaal 385 enquêtes gehouden moeten worden om een voldoende betrouwbaar beeld te geven van het evenement. Het kritische aantal van 385 enquêtes is gehaald en daardoor zijn de uitspraken in dit onderzoek als representatief te beschouwen. Voor de betrouwbaarheid van uitspraken over deelpopulaties, zoals bepaalde groepen bezoekers, geldt dit niet altijd. Het aantal geënquêteerden hiervoor is kleiner, waardoor de betrouwbaarheid van de (deel)uitkomst ook afneemt.

Bijlage 3 Economische impact reguliere bezoekers

Tabel B3.1 Economische impact reguliere bezoekers, in absolute aantallen, procenten en euro's

Bezoekers		
Bezoekers en bezoeken	Bezoekers (afgerond op 1.000-tal)	48.000
	Bezoeken (afgerond op 100-tal)	106.100
Aandeel bezoekers naar herkomstregio (%)	Inwoners gemeente A'dam	21%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	55%
	Buitenlanders	24%
Aantal bezoekers naar herkomstregio	Inwoners gemeente A'dam	10.080
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	26.400
	Buitenlanders	11.520
Aandeel additionele bezoekers (%)	Inwoners gemeente A'dam	0%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	79%
	Buitenlanders	72%
Aantal additionele bezoekers	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	20.856
	Buitenlanders	8.294
Totaal aantal additionele bezoekers		29.000
Uitgaven additionele bezoekers totale verblijf (excl. overnacht.)		
Gemiddelde verblijfsduur additionele bezoekers (dagen)	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	1,9
	Buitenlanders	3,1
Aandeel bezoekers dat niets betaalt en voor wie niks betaald wordt (%)	Inwoners gemeente A'dam	32%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	12%
	Buitenlanders	13%
Gemiddelde uitgaven additionele bezoekers per dag (€)	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	34,89
	Buitenlanders	45,60
Uitgaven additionele bezoekers (€)	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	1.220.133
	Buitenlanders	1.015.210
Totaal daguitgaven additionele bezoekers (€)		2.235.000
Uitgaven overnachtingen additionele bezoekers		
Aandeel overnachters in Amsterdam onder additionele bezoekers (%)	Inwoners gemeente A'dam	0%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	9%
	Buitenlanders	79%
Aantal overnachters onder additionele bezoekers	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	1.877
	Buitenlanders	6.563
Gemiddelde overnachtingsduur additionele bezoekers (overnachtingen)	Inwoners gemeente A'dam	0
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	2,6
	Buitenlanders	4,1
Aandeel bezoekers dat niets betaalt en voor wie niks betaald wordt (%)	Inwoners gemeente A'dam	32%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	12%
	Buitenlanders	13%
Gemiddelde uitgaven per overnachting per additionele bezoeker (€)	Inwoners gemeente A'dam	0,00
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	25,26
	Buitenlanders	54,46
Aandeel overnachtingen additionele bezoekers in gemeente Amsterdam (%)	Inwoners gemeente A'dam	0%
	Inwoners NL excl. gemeente A'dam	90%
	Buitenlanders	92%
Totaal uitgaven overnachtingen additionele bezoekers in gemeente Amsterdam (€)		1.265.000

Bijlage 4 Atleten en officials

Tabel B4.1 Atleten en officials EK Atletiek Amsterdam 2016, in absolute aantallen

	Lidfederatie	Atleten			Officials	Totaal delegatie
		Man	Vrouw	Totaal		
1	ALB	1	1	2	3	5
2	AND	2	1	3	1	4
3	ARM	2	1	3	2	5
4	AUT	9	9	18	16	34
5	AZE	3	2	5	3	8
6	BEL	21	11	32	33	65
7	BIH	5	0	5	2	7
8	BLR	12	28	40	14	54
9	BUL	9	8	17	15	32
10	CRO	5	6	11	15	26
11	CYP	8	7	15	9	24
12	CZE	32	20	52	31	83
13	DEN	8	4	12	12	24
14	ESP	55	34	89	33	122
15	EST	16	9	25	20	45
16	FIN	20	23	43	34	77
17	FRA	39	34	73	71	144
18	GBR	53	50	103	46	149
19	GEO	1	1	2	3	5
20	GER	52	58	110	84	194
21	GIB	1	2	3	2	5
22	GRE	15	21	36	22	58
23	HUN	15	19	34	21	55
24	IRL	25	25	50	22	72
25	ISL	1	4	5	4	9
26	ISR	11	6	17	17	34
27	ITA	41	35	76	59	135
28	KOS	1	1	2	3	5
29	LAT	8	8	16	12	28
30	LIE	1	0	1	0	1
31	LTU	6	13	19	11	30
32	LUX	2	0	2	5	7
33	MDA	4	4	8	2	10
34	MKD	0	1	1	1	2
35	MLT	1	1	2	2	4
36	MNE	2	2	4	4	8
37	MON	1	0	1	1	2
38	***NED***	***27***	***29***	***56***	***47***	***103***
39	NOR	28	23	51	27	78
40	POL	43	33	76	41	117
41	POR	16	18	34	22	56
42	ROU	9	14	23	13	36
43	RUS	0	1	1	0	1
44	SLO	7	12	19	10	29
45	SMR	1	0	1	1	2
46	SRB	5	6	11	14	25
47	SUI	27	23	50	30	80
48	SVK	8	14	22	16	38
49	SWE	30	34	64	56	120
50	TUR	29	21	50	44	94
51	UKR	39	46	85	34	119
	Totaal	757	723	1.480	990	2.470

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl